

5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

- ▶ İnsan nüfusunun büyüklüğü ve yapısı sağlık ve hastalığa ilişkin örüntüden açık bir biçimde etkilenmektedir.
- ▶ Özellikle doğumların etkin bir biçimde kontrol edilmesinin yaygınlaşması öncesinde dünyanın tarihselliğinde gözlemlenen nüfus büyüklüğündeki dalgalanmalar büyük ölçüde insan sağlığındaki değişimler tarafından belirlenmiştir.
- ▶ Beslenmenin geliştiğı ve salgın hastalıkların olmadığı dönemlerde dünya nüfusu artmış, tam tersine salgın hastalıkların yaygınlaştığı ve sağlığın kötüleştiğı dönemlerde nüfus azalmıştır.

5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

- ▶ Yaklaşık 1800'lerde dünya nüfusunun kabaca bir milyara ulaşmış olması için binlerce yıl geçmiştir; bundan sonra dünya nüfusu çok hızlı artmış ve sadece yaklaşık yirmi yılda (1987-1999) beş milyardan altı milyara ulaşmıştır.
- ▶ Günümüzde nüfus artışı yavaşlamakta olmasına rağmen, dünya nüfusunun en azından bu yüzyılın ortalarına kadar artış eğiliminde kalacağı tahmin edilmektedir.
- ▶ Birleşmiş Milletler dünya nüfusunun 2050 civarında 8 ile 11 milyar arasında olacağını tahmin etmektedir.

5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

- ▶ Ekolojik perspektiften bakıldığında insan nüfusunun artışı insanların çevreleriyle kurdukları ilişkinin bir sonucudur.
- ▶ Bu görüşe göre, insanlık kendi besinini oluşturacak ürünleri ve diyetine eklemeyecek protein zengini gıdalara kaynak teşkil edecek olan evcil hayvan yetiştiriciliğini ekolojisini iyi bir şekilde kullanabilmesiyle başarmıştır.
- ▶ Ve zamanla arazi kullanımının yoğunluğunu artırarak çok daha fazla kitlesel nüfusları besleyebilecek yiyecek üretimi için ürünler yetiştirmeyi başarmış ve bunun için verimliliği artıracak teknolojik buluşlarla sulama sistemlerini geliştirmiştir.

5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

- ▶ Bütün bunlar bir sahanın besleyebileceği nüfus miktarının ya da taşıma kapasitesinin ne kadar da artırıldığı anlamına gelmektedir.
- ▶ Bu başarılar dünyada sadece nüfusun muazzam artışına neden olmakla kalmamış aynı zamanda bireylerin daha sağlıklı yaşamalarına, hastalıklara karşı daha fazla direnç kazanmalarına ve sonuçta ortalama ömrün inanılmaz biçimde artışına neden olmuştur.
- ▶ İnsanın teknolojik açıdan dâhiyane buluşları aynı zamanda sağlık sorunları ile mücadelede doğrudan etkili olmuştur.
- ▶ Özellikle sağlık hizmetlerinin niteliğinin, etkiliğinin ve yaygılığının artışı, enfeksiyonel hastalıkların ciddi derecede azalışını ve en başta çocukların yaşamak için daha fazla şans elde etmelerini mümkün kılmıştır.
- ▶ Bu gelişmeler bir takım yeniliklerin ve buluşların eşliğinde gerçekleşmiştir: aşılama, sterilizasyon ve antibiyotikler gibi..

5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

- ▶ Bu değişmeler **Demografik Geçiş Modeli** olarak adlandırılan modelde nüfus büyüklüğü ve yapısının nasıl değişimler geçirmekte olduğu ile sıkı bir ilişki ortaya koymaktadır.
- ▶ Buna göre: Demografik Geçiş Modeli'nin buna bağlı olarak dört aşama içerdiği belirtilebilir:
- ▶ Başlangıç ve Bitiş aşamaları ile iki geçiş aşaması. Yüksek doğum ve ölüm hızlarından düşük doğum ve ölüm hızlarına doğru geçiş yaşayan ülkelerde geçiş örüntüsünün son derece açık olduğunu ve bu sürecin ekonomi kalkınmayı gösteren değişkenlerdeki (gelişmiş sağlık koşulları, kentleşme, endüstrileşme, teknolojik ilerleme ve değişim, zenginlik vb.) farklılaşmalardan kaynaklandığı keşfedilmiştir

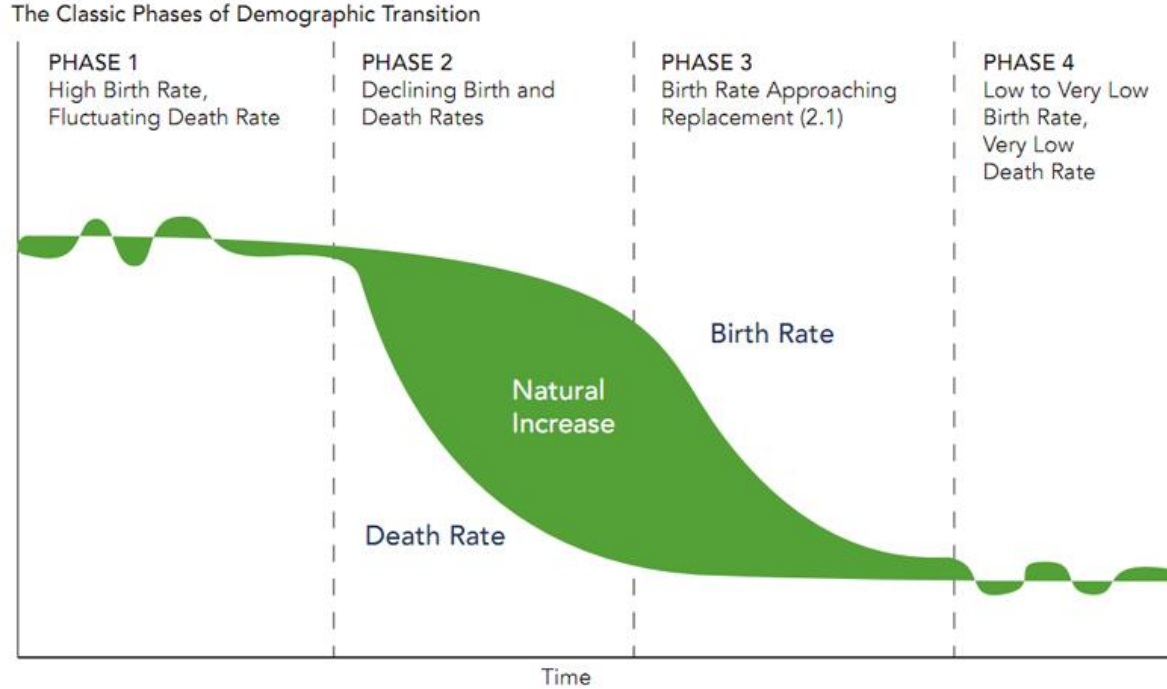
5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

- ▶ Genel olarak sağlık ve eğitim hizmetlerinin olmadığı, düşük düzeyli teknolojinin var olduğu, kırsal yaşamın hüküm sürdüğü, doğum ve ölüm oranlarının yüksek ve yıldan yıla dalgalanmalar gösterdiği az gelişmiş ekonomilerde bazen ölüm oranları doğum oranlarını artırabilmektedir (AŞAMA/PHASE 1).
- ▶ Bu durumda nüfusun büyümesi genel olarak %1'den daha azdır ya da bir başka ifadeyle düşük düzeydedir.
- ▶
- ▶ Ekonomi değiştiğinde, sağlık hizmetleri ve olanakları arttığında ve teknolojik koşullar geliştiğinde ölüm oranları düşmeye başlamakta (AŞAMA/PHASE 2) fakat doğum hızları yüksekliğini korumaktadır ve bu ise nüfus artış hızının genel olarak %2 ila 4 arasında seyretmesine bir diğer ifadeyle yüksek düzeylere ulaşmasına neden olmaktadır.

5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

- ▶ Eğer kalkınma bir şekilde sağlanıyorsa bu, eğitim olanaklarının artışını, yaşam standardının yükselmesini, kentleşmenin hızlanmasını ve artışını sağlamakta bu da eğer nüfus artış hızının yükselmesi bir problem olarak görülmeye başlanıyorsa nüfus kontrolü ortaya çıkmakta ve bu durumda doğum hızında düşüş meydana gelmektedir (AŞAMA/PHASE 3).
- ▶ 4.AŞAMA (PHASE)'da doğum hızlarının ölüm hızlarından birazcık yüksek oluşu nüfus artışının durağan halde kalması sonucunu doğurmaktadır. Bu son örüntü günümüzün endüstrileşmiş ölkelerine aittir.

5 Demografik Geçişler ve Coğrafi farklılıklar

Şekil 3.1. Demografik geçiş modeli